

Разговор с Ненадом Грујичићем поводом одлуке Унеско-а да Хрватској призна ојкање као део светске културне нематеријалне баштине. Разговор водио етномузиколог Срђан Асановић и преносимо га у цјелости.

□ □ □ ДРЕВНО ОЈКАЊЕ ЈЕ □ У СРПСКОЈ ТРАДИЦИЈИ

Поводом недавне одлуке Унеско-а да древно ојкање, заједно са шпанским фламенком и јединим обичајем из Кине, прогласи светском нематеријалном културном баштином, разговарамо са познатим књижевником Ненадом Грујичићем, аутором студије и антологије "Ојкача", која је досад имала пет издања, и аутором неколико телевизијских и радио емисија на тему ојкања, добитником Прве награде за емисију "Од бећарца до ојкаче" на Фестивалу југословенских радија у Охриду 1990. године.

Аутор преко двадесет пет значајних књига различитих жанрова, Ненад Грујичић је данас директор културне институције Бранково коло, добитник угледних признања: *Бранкова награда Матице српске*, *награда Милан Ракић*, *Вукова награда*, *Кочићево перо*, *Кондир Косовке девојке*, *Скендер Куленовић*, *Стражилово*, *Печат вароши сремскокарловачке*, *Дневникове награде*, *Павле Марковић Адамов*, *Шушњар*, *Пјесма над пјесмама*, *Грб Сремских Карловаца* и *Златне значке Културно-просветне заједнице Србије*.

- **Олука Унеско-а је већ изазавала полемике. У чему је основни проблем?**

Хрватска је Унеско-у себично номиновала ојкање као своју баштину не помињући крајишке Србе који вековима ојкају на терену Далматинске загоре, Лике, Кордуна и

Баније. Древно ојкање је у српској традицији у целом динарском појасу, дакле, не само у Хрватској, већ и у Босни и Херцеговини и у Црној Гори, као и у делу Србије. Из древног ојкања развили су се многи концентрични кругови ове певаније, увек из истог извора. Тако познајемо и ојкачу, и ојкан, и ојкалицу. Постоје и други називи за ово певање: грохотање (не гроктање како погрешно говоре чак и неки етномузиколози), војкање, орзање, розгање, потресање, завијање и зерзавање. Грохотање се тако зове јер рефенски припев личи на грохот.

- Недавно, 26. јануара, на ХРТ-у, у ударном термину одмах после централног Дневника, у документарној серији "Шкриња" ауторке Бранке Шапаровић, приказана је педесетминутна емисија "Ој". Шта је виђено и речено у тој хрватској емисији?

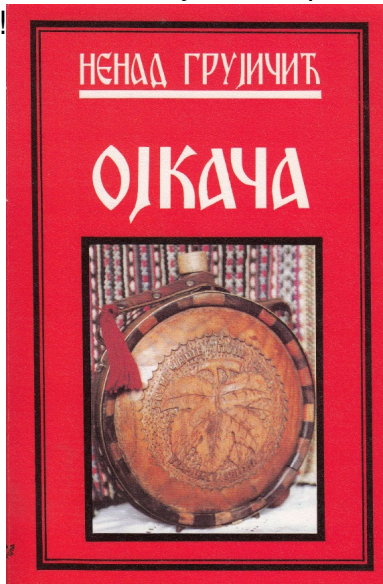
У емисији ни једном једином речју нијепоменуто српско крајишко ојкање у Хрватској. Све је самохвалисаво приписано хрватској баштини и спуштено до баналног дневно-политичког нивоа, без научног темеља и доказа. Све је сведено на идеолошку раван домољубља типа BlutundBoden(крв и тло), како је у ријечком "Новом листу" одмах после те емисије приметио публициста Иван Старчевић приговарјући ауторици да се ојка на много ширем простору, чак све до Ужица.

У емисији није наведен ни једна једини научни доказ у прилог хрватском својатању ојкања. Учесници емисије, етномузиколог (Јошко Ђалета), књижевник (Иван Аралица), оперска уметница (Дуња Вејзовић) и лекарка (Сања Поповић Грле) беспризорно су причали којешта прескачући праву истину која им је и те како позната. Они знају да је ојкање српска баштина. Чак су у ранијем периоду заједничког живота у Југославији подругљиво и поспрдно гледали на ојкање као на српски амблем културе. Аутентичне хрватске песме су у чакавском и кајкавском миљеу, далеко од ојкања, затим приморске песме које су преузели са друге стране Јадрана, од Италијана.

Потом, у емисији су дате импресионистичке и патетичне апотеозе, тренденциозна увеличавања од стране ауторке емисије Бранке Шапаровић, бивше министрице културе. Истицан је, авај, планетарни домет овог феномена кроз изузетност тобожњег хрватског ојкања у поредбама чак са звуком и настанком самих галаксија?! Ојкање је упоређено и са музиком шкољки из Јадрана?! Заиста трагикомично, на нивоу распуштених дечјих маштарија и стрипова.

У недостатку научних доказа, прорадила је пословица: "Баби се снило како јој је мило."

Певани примери ојкања у емисији били су неуверљиви, без изворног белега, певање из друге и треће руке, старачки сенилно и без живе дубине. Недостајала је аутохтона српска певанија. Ни једном речју нису поменути изгнани Срби и њихово ојкање с колена на колена. У емисији, као и у хрватској номинацији ојкања Унеск-у, прећутана је свима позната истина да је древно ојкање изгнано са Србима из Хрватске и да данас српске избеглице певају ојкаче у Војводини, Србији и широм света. На крају емисије поменути су некакви безимени људи из Хрватске, који су се сами "искоријенили и отишли". Какав цинизам!

- **Документујте нам истину о ојкању □ научним доказима, кратким историјатом?**

Чешки научник Људевит Куба, у тексту "Народна гласбена умјетност у Далмацији" (Зборник за народни живот и обичаје јужних Славена, Загреб, 1899) каже да је овај начин певања "у православним крајевима особито обљубљен". И додаје: "С тим се слаже што га у Хрватској налазимо само код православних пребјеглица из Босне и Србије. И у Црној Гори се свуда тако пјева."

Овај кључни факат наводи и Антун Добронић у својој познатој студији "Ојкање" (Зборник за народне обичаје и живот Јужних Славена, Загреб, 1915). Дакле, хрватски научник лично, усред Загреба објављује истину с почетка двадесетог века, потврђује да у Хрватској ојка православни свет! Затим, Владимир Дворниковић у тексту "Психогенеза епског десетерца" (Прилози проучавању народне поезије, Београд, 1936) пише да су му певачи ојкаче у Далматинској Загори, око Книна, на питање зашто тако чудно певају, као да наричу, одговорили да је то мушки "плач за Косовом!" Има ли шта моћније од овога! Код Книна, да припоменем, има чак и место Косово.

У предговору књизи Станка Опачића Ћанице (Народне пјесме Кордуна, Загреб, 1972) пише: "А кад би се исцрпио репертоар тих новодонесених пјесма, обично би се прелазило на пјевање домаћих ојкача, што се звало и пјевање ћирилицом". Дакле,

неспорно је да ојкање припада српској традицији у Хрватској. Не искључујем могућност да су Хрвати од својих комшија могли делимично да науче ојкати и то се могло чути.. Односно, данашњи Хрвати који у малом броју ојкају тиме уствари показују своје српско порекло које је прикривено римокатоличким прекрштавањем у прошлом и ранијим вековима.

- **Како ствари □ са ојкањем стоје на ширем простору?**

У тексту "Ојкање у Босанској крајини" (Развитак, Бањалука, 1939) Душан Умићевић пише: "У свим крајевима где је ојкање сачувано ојка само православни свијет. Нисам могао чути да би заојкао католик, а тако исто ни муслиман. Стога се може рећи, да се ојка само у оним крајевима у којима живи народ православне вјере". Дакле, са научне и животне тачке јасно је ко је вековни носилац ојкања у динарским пределима. Кад би муслимани око Кључа, на пример, с пролећа, око Ђурђевдана заојкали, они би тиме указали на своје српско порекло. То није ништа ново, и на ширем плану, о свом пореклу јасно сведоче књижевници Меша Селимовић, Скендер Кленовић, а Осман Ђикић, а у новије време Емир Кустурица.

Још је Људевит Куба записао: "И у Црној Гори се свуда тако пјева, Бјелопавловићи се паче хвалишу да су они измислили тај начин тремолованог пјевања, а зову га зерзавање". Овом врстом старог певања бавили су се и бањолучки академик Владо Милошевић и сарајевски научник Цвјетко Рихтман. Они доносе разне назив за ову песму: преклапуша, придјекуша, натезалица, возачка, трзавица, бројевица... А за певача који започиње певанију каже се да: првачи, сријеца, вози, превија, огиба, угиње, пригиба, пријекива, јеца, јоче, јода...

- **Ви сте први и □ једини храбро и аргументовано реаговали на одлуку Унеско-а. □ После Ваших бројих медијских и јавних реакција, има ли наде да наше званичне институције стану у одбрану српске традиције оличене у древном ојкању и ојкачи. Шта бисмо могли да урадимо по том питању и да ли се нешто конкретно напоскон □ чини да истина с резултатима исплива на видело?**

Од великог је значаја чињеница да је Унеско признао феномен ојкања за светску културну нематеријалну баштину. Тиме је оно подигнуто на највиши степен вредности и нико му не може одузети лепоту и сјај. Нама на Балкану остаје да се нажалост, као и поводом других питања, локално надгорњавамо и сударамо. То је фатални проблем од кога све народе на Балкану боли глава. Ми, и не само ми – већ и Хрвати и други на Балкану, знамо да древно ојкање припада српској традицији.

Ако је Унеско признао Кини један обичај који изводи народ Ујгури на њеној територији, то исто треба да се каже за Хрватску – да ојкање на њеној територији изводи народ Срби! Дакле наше министарство културе, као и друге државне институције, неизоставно

би требало, с научним и животним доказима, да уложи протест Унеско-у уз нашу нову номинацију ојкаче (заједно Србија са Републиком Српском, а у бољем случају и уз сарадњу са хрватским министарством културе, уз фер и коректан однос поводом овог питања заснованог на истини) да се ојкање, односно, ојкача мора да третира као српски културни бренд, односно, део светске културне нематеријалне баштине у којем приоритетно учествују Срби.

Могу се чути коментари да са административне тачке ништа се не може одузети од одлуке Унескоа, већ се може само додати нешто ново. Но, чак и ако се не може одузети (а реч је о очигледној крађи и превари које захтевају ревалоризацију и нечију одговорност), може се додати тој постојећој одлуци Унеско-а бар то да и Срби ојкају. Предлажући ојкање Унеско-у, Хрватска је морала да каже бар то да и Срби ојкају, али није ни то учинила. Пре овог рата, позната ојкачка смотра у Хрватској у Стрмици на Тронеђи, коју је водио вредни културни прегалац Раде Матијаш из Книна, увек је имала деведесет одсто српских певачких група, а тек десет посто хрватских. И о чему онда причамо?!

Спреман сам да помогнем. Досад у нашим институцијама, културним и етномузиколошким круговима није било довољно заинтересованости, мотивације и воље, па чак ни знања, за истицањем коренског значаја овог феномена. То није био случај код групе агилних и фанатизованих хрватских предлагача древног ојкања. Они су свесно учинили фасификат.

А недавно, у централном "Дневнику" РТС-а, чули смо једног нашег познатог етномузиколога, Димитрија О. Големовића, који је, на запрепаштење многих (и мене као његовог колеге – пре неколико година у Матици српској афирмативно говорио и писао о мојој књизи "Ојкача"), попут глумца са чудним гримасама на лицу које исписује неко други, на телевизији рекао: "Ојкање је у хрватској традицији, али и Срби ојкају". Ето, замислите то, клипови у сопственим точковима!

А управо је супротно: Ојкање је у српској традицији, а понегде ојкају и Хрвати – на начин како сам већ рекао. Осим тога, Големовић је том изјавом испустио из вида Босну и Херцеговину у чијим се крајишким пределима ојка вековима. Значи ли то, по Големовићу, да је и у БиХ ојкање у хрватској традицији?! Наравно да није, већ је у српској традицији. Написао сам колеги Големовићу подугачко писмо са свим овде предоченим аргументима и доказима – није ми одговорио.

На јавној и медијској сцени данас је располућена свест тзв. интелектуалаца на ову тему, па и дволичност уз џепове ситног ћара, те олака импровизација и кукавичлук. А најчешће – ћутање и мук, непознавање материје. Међутим, с обзиром да је Унеско дао задатак Хрватској да поднесе извештај о томе шта је урадила на спасавању ојкања од пропадања и изумирања, ово је тренутак да реагујемо и предочимо истину. Унеско управо проглашава ретке и угрожене културне светске вредности да би оне биле потом на терену неговане, чуване, обновљене и заштићене од нестајања.

Све иде нама у прилог. Ојкање се уствари чува у избеглиштву, чувају га српске избеглице из Крајине у Војводини, Београду и шире. Постоје стотине ојкачких група, подмлађених и изванредних. То у Хрватској није случај. Тамо ће ојкање нестати. Хрватска вештачки покушава да ојкање накалеми понегде на сасвим младу школску децу у првим разредима и тако медијски тобож покаже Унеско-у како чува ојкачу. Али све то испада трагикомично: кад чујете то "ојкање", почнете да жалите невину децу. Јер деца у раним годинама не могу, са биолошке тачке гледано – то стручњаци и народ одувек

знају, не могу да ојкају, немају такав гласовни и онтолошки капацитет. Познато је да се ојкање као древно певање може изводити тек у зрелој младићкој или вишој старосној доби.

Срећом, у најновије време, коначно се код нас институционално организовао комитет за очување културне баштине и односе са Унеско-ом. У Београду је недавно одржан велики скуп на озбиљном светском нивоу Унеско-а и ту су се зачеле конкретне акције где ће и ојкача бити номинована као српско културно нематеријално благо. Хрватска је пре нас, пре шест година започела сарадњу са Унескоом, и, видели смо, приграбила и номиновала доста српског блага. Ми смо тек испилели на том пољу сарадње са Унеско-ом, тако да нам преостаје да повећамо брзину и остваримо своје реалне циљеве у номиновању богатих вредности јединствене културне баштине са наших простора. Поновићу, ако је Унеско признао Кини један обичај који изводи народ Ујгури на њеној територији, онда нема разлога да то не буде и са српским древним ојкањем.

Сад је прилика да Унеско-у предложимо овај феномен певања под заједничким именом – ојкача. Ту би под кров ојкаче ушли сви видови и називи ове врсте певања, од ојкалице, грохоталице и потресалице, преко ојкана, розгаче и орзања, све до певања "из вика". Поврх свега морамо знати да ојкача није само певачки феномен, већ и културолошки, антрополошки, менталитетски, психолошки, социјални и историјски амблем српског етноса.

Дакле, поводом ојкаче, морамо организовано реаговати код Унеско-а да исправимо очигледну неправду којом се на светском нивоу беспризорно елиминише и без преседана негира и затире вековна српска духовна и културна баштина не само у Хрватској, већ и на целом динарском појасу Балкана. Верујем у наш успех.

СРЂАН АСАНОВИЋ